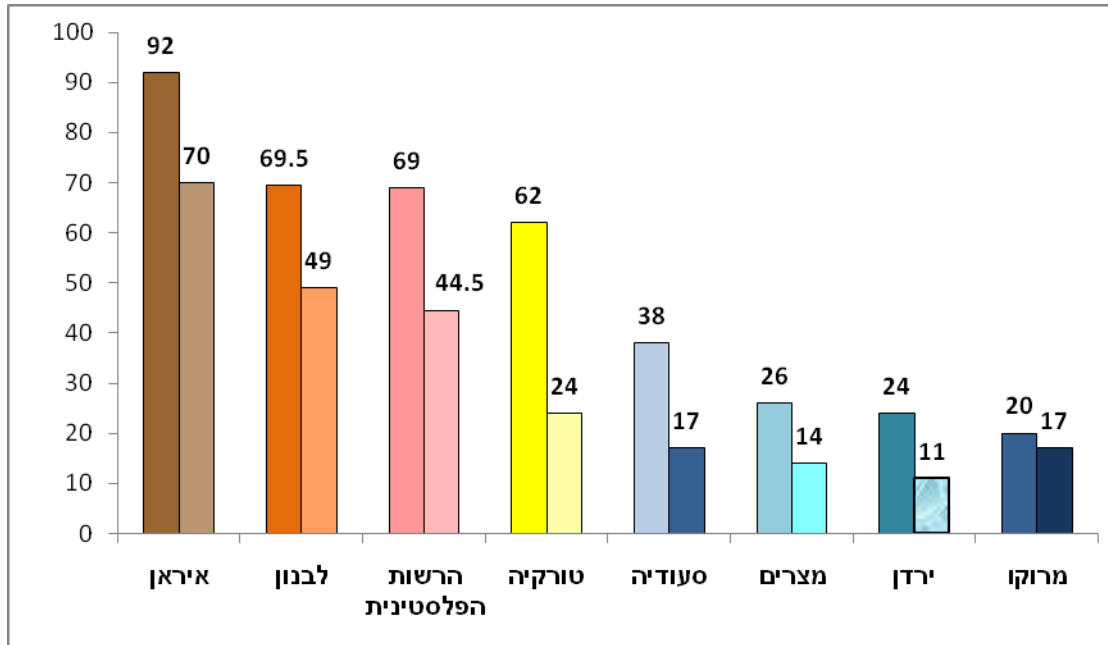

מדד השלום - דצמבר 2010 פרופ' אפרים יער ופרופ' תמר הרמן

תקציר הממצאים

- **לבד בעולם? הסיוע הבינלאומי שהגיע בעת השרפה בכרמל החליש מעט את תחושת הבידוד של הציבור הישראלי-יהודי.** 39% סבורים כיום שהיא מבודדת, בהשוואה למחצית שסברו כך לפני שלושה חודשים. מעבר לכך – למרות המתיחויות החוזרות ונשנות עם ממשל אובמה, רק 20% מעריכים כי יש כיום סכנה מוחשית שארה"ב תתרחק מישראל. תפיסה זו של מערכת היחסים הישראלית- אמריקנית עומדת כנראה מאחורי הערכת 55% מהנשאלים שישראל צדקה כשסירבה לדרישת וושינגטון להקפיא את הבנייה בהתנחלויות.
- **היש קשר בין מעשינו ליחס כלפינו??** ואף על פי כן, 61% מעריכים כי באירופה ובארה"ב תמיד תהיה ביקורת על ישראל, ללא כל קשר למידת הנוקשות של מדיניותה בנוגע לסכסוך או להמשך הכיבוש. בנושא זה חלה ירידה משמעותית בהשוואה למדידה הקודמת אז 75% לא ראו קשר בין מדיניות ישראל ליחס הבינלאומי השלילי כלפיה. על רקע זה אפשר להבין את הממצא כי שיעור זהה סבורים כי למרות שעד כה סבבי השיחות הרבים עם הפלסטינים לא נשאו פרי, הרי שאין סיכוי כי הסכם כפוי על ידי גורמים בינלאומיים יניב שלום יציב ובר קיימא.
- **ענן שחור באופק? האזהרות שאם לא יימצא פתרון הרשות הפלסטינית תקרוס, וישראל תמצא עצמה שולטת על שטחים מרובי אוכלוסייה פלסטינית נטולת זכויות, מה שיהרוס את מהותה היהודית והדמוקרטית אינן משכנעות את רוב הישראלי-יהודים:** שני שלישים סבורים שאין סכנה כזו בעתיד הנראה לעין. למרות זאת יש רוב, אמנם קטן, (51% לעומת 45%) לדעה כי מתאים כיום לדון בסוגיות הליבה (גבולות, פליטים, ירושלים) כדי להגיע להסכם, כפי שאמרה שרת החוץ קלינטון בנאומו האחרון.
- **והאיום האיראני? כן מתברר שתחושת הדחיפות והאיום דווקא מביאה את הציבור הישראלי-יהודי לחשיבה מחודשת.** כשני שלישים סבורים שישראל צריכה לנסות להגיע לשיתוף פעולה עם מדינות ערב המתנגדות למהלכי טהרן בנושא הגרעיני. כדי להקל על יצירת שיתוף פעולה אסטרטגי כזה מחצית מהציבור מוכנים אפילו שישראל תגמיש את עמדותיה בנושא הפלסטיני. ומה על הטורקים? אירועי המשט השאירו עקבות עמוקים ועמידים על יחס הישראליים-יהודים כלפי טורקיה. הנתונים מראים על נכונות זעומה לעשות מהלכים שיקלו על התקרבות ואף אולי פיוס עם טורקיה. רק 20% מוכנים כי ישראל תיענה בחיוב לדרישה הטורקית להתנצל על פעולת צה"ל בעת הניסיון למנוע מן המשט להגיע לעזה, ופחות (16% בלבד) תומכים בכך שישראל תשלם פיצויים למשפחות ההרוגים בהתנגשות עם כוחות צה"ל.
- **עשיו שונא לישראל? נתוני הסקר מלמדים שבציבור הישראלי-יהודי התפתחה תפיסה המבחינה בין מידת עוינותן של מדינות מוסלמיות שונות באזור כלפי ישראל, כאשר חלקן אמנם נתפסות כעוינות או עוינות מאוד (איראן, 92%, לבנון 69.5%, הרשות הפלסטינית 69%, טורקיה 62%), אך אחרות אינן נתפסות כמחזיקות בעמדה שלילית כזו: רק 38% העריכו את סעודיה כעוינת או עוינת מאוד, 26% את מצרים, 24% את ירדן ו- 20% את מרוקו.**

תרשים החדש: שיעור המגדירים כעוינות מאוד או עוינות את המדינות הבאות (ציבור יהודי – עמדה שמאלית, ציבור ערבי – עמדה ימנית):

הממצאים בהרחבה

הסיוע הבינלאומי שהגיע בעת השרפה בכרמל ממדינות ומגופים רבים, ביניהם ארה"ב, רוסיה, בולגריה, יוון, ואפילו טורקיה והרשות הפלסטינית, הביא בעקבותיו התבטאויות לא מעטות של אנשי ממשל שהציגו זאת כהוכחה כי הטענות, בעיקר של גופי שמאל שונים בארץ וכן של גופים בינלאומיים שונים, שישראל מוצאת עצמה מבודדת בזירה הבינלאומית בגין מדיניותה בנושא הפלסטיני אינה נכונה. בדקנו אפוא מה היתה השפעת עצם הסיוע וההתבטאויות האלה על עמדות הציבור בשאלת מעמדה הבינלאומי של ישראל כיום. ואכן מתברר כי באחרונה נחלשה מעט תחושת הבידוד של הציבור יהודי: 39% סבורים כיום שהיא מבודדת, בהשוואה למחצית שסברו כך לפני שלושה חודשים. ההבדלים בעניין זה בין מי שהגדירו עצמם ימין למי שהגדירו עצמם שמאל מדיני היו זעומים. מגמה דומה מצאנו גם בקרב המרואיינים הערבים, מהם 32% חשבו כי ישראל מבודדת כיום, זאת בהשוואה ל 44% שסברו כך במדידה הקודמת.

התייחסו הפעם באופן ספציפי גם למערכת היחסים בין ישראל לארה"ב. מתברר כי למרות המתרחשות החוזרות ונשנות עם ממשל אובמה, רק מיעוט קטן בציבור היהודי (20%) מעריכים כי יש כיום סכנה מוחשית שארה"ב תתרחק מישראל. גם כאן ההבדלים בין שמאל לימין נמצאו זניחים. הבטחון ביציבותה של מערכת היחסים הישראלית-אמריקנית הוא שעומד כנראה מאחורי הערכת 55% מהנשאלים שישראל צדקה, כלומר בעצם לא הסתכנה, כשסירבה לדרישת וושינגטון להקפיא את הבנייה בהתנחלויות. כאן פילוח על פי הגדרה עצמית כימין או שמאל העלה כי בקרב מי שהגדירו עצמם שמאל מדיני יש רוב חד משמעי (87%) הסבורים שישראל טעתה, בהשוואה ל 60% בקרב מי שהגדירו עצמם מרכז ו 21% בלבד בקרב אלה שהגדירו עצמם ימין מדיני.

ככלל, תפיסת הציבור הערבי לגבי מידת הידידות בין שתי המדינות היא דומה לזו היהודית, כאשר רק 17% מעריכים כי יש סכנה לנתק ישראל-אמריקני. ואולם, בשאלת הקפאת הבנייה העמדה שונה לחלוטין, שכן 70% מהמרואיינים הערבים סבורים כי ישראל טעתה כאשר סירבה להקפיא את הבנייה לשלושה חודשים כבקשת ארה"ב.

החלשת תחושת הבידוד הבינלאומי שעליה הצבענו לעיל, מסבירה ככל הנראה את השינוי המסוים שחל בגישת הציבור היהודי לגבי הביקורת המוטחת בישראל מבחוץ. הרוב (61%) עדיין מעריכים כי באירופה ובארה"ב תמיד תהיה ביקורת על ישראל, ללא כל קשר למידת הנוקשות או הגמישות של מדיניותה בנוגע לסכסוך. ואולם, גם כאן מראים הנתונים על ירידה בהשוואה למדידה הקודמת אז 75% לא ראו קשר בין מדיניות ישראל ליחס הבינלאומי השלילי כלפיה. התפיסה השכיחה כי הביקורת כלפי ישראל היא אימננטית מובילה ככל הנראה לאי אמון ביכולת שחקנים חיצוניים לתרום לקירוב השלום. כך, כמעט שני שלישים בציבור היהודי סבורים כי למרות שעד כה סבבי השיחות הרבים עם הפלסטינים לא נשאו פרי, הרי שאין סיכוי כי הסכם שייכפה על הצדדים על ידי גורמים בינלאומיים יניב שלום יציב ובר קיימא. בציבור הערבי 49% (לעומת 30%) דווקא סבורים כי שינוי במדיניות ישראל ישפיע לחיוב על היחס החיצוני כלפיה ועוד יותר - 55% מעריכים כי הסכם כפוי נן יוכל להביא שלום יציב ובר קיימא.

האזהרות הרבות שאם לא ימצא פתרון, הרשות הפלסטינית תקרוס, וישראל תמצא עצמה שולטת על שטחים מרובי אוכלוסייה פלסטינית נטולת זכויות, מה שיהרוס את מהותה היהודית והדמוקרטית אינן משכנעות ככל הנראה את רוב הישראלים-יהודים; והראייה - שני שלישים מהם סבורים שאין סכנה כזו בעתיד הנראה לעין. פילוח של העמדות בשאלה זו על פי הגדרה עצמית כשמאל או כימין מדיני מעלה כי שלא במפתיע, שיעור המעריכים כי יש סכנה כזו בקרב השמאל הוא גבוה - 58% בהרבה מאשר בקרב הימין - 25%, כאשר מי שהגדירו עצמם מרכז מצויים באמצע - 35%. עם זאת, בכלל הציבור יש רוב, קטן (51% לעומת 45%) לדעה כי מתאים כיום לדון בסוגיות הליבה (גבולות, פליטים, ירושלים) כדי להגיע להסכם, כפי שאמרה שרת החוץ קלינטון בנאומו האחרון. פילוח העמדה בנושא זה בין מי שהגדירו עצמם שמאל לאלה שהגדירו עצמם ימין מעלה כי בקרב השמאל המוכנות לפתוח בדיון בסוגיות הליבה היא גבוהה מאוד - 76%, בהשוואה ל- 21% בלבד ממי שהגדירו עצמם ימין ו- 51% ממי שהגדירו עצמם מרכז.

מעניין כי גם בציבור הערבי יש רוב, אם כי קטן יותר (47%) למי שסבורים כי אין סכנה שהרשות תתמוטט אם לא יושג שלום וכי ישראל תמצא עצמה במצב שיפגע במהותה הדמוקרטית והיהודית (43% מעריכים כי יש סכנה כזו והשאר אינם יודעים). גם שיעור הסבורים בקרב הציבור הערבי כי זו העת לפתוח בדיון בנושאי הליבה אינו שונה בהרבה מאשר בציבור היהודי - 58%.

לעומת תחושת אי-הדחיפות העולה מן הנתונים הללו בנוגע לפתרון הסכסוך הישראלי-פלסטיני, מתברר שתחושת דחיפות ואיום גבוהה בהקשר האיראני דווקא דוחפת את הציבור הישראלי-יהודי לחשיבה רעננה ונכונות לעשות מעשה. כשני שלישים סבורים שישראל צריכה לנסות להגיע לשיתוף פעולה עם מדינות ערב המתנגדות למהלכי טהרן בנושא הגרעיני. כדי להקל על יצירת שיתוף פעולה אסטרטגי כזה, מחצית מהציבור היהודי מוכנים אפילו לכך שישראל תגמיש את עמדותיה בנושא הפלסטיני. בציבור הערבי לעומת זאת, שיעור גבוה יותר (43% לעומת 37%) חושבים כי ישראל אינה צריכה ליצור שיתוף פעולה עם מדינות ערב החוששות גם הן מהגרעין האיראני. זאת כפי הנראה משום שציבור זה מסתייג מהרעיון שתיכון ברית אסטרטגית בין מדינות מוסלמיות לישראל נגד מדינה מוסלמית אחרת. ועם זאת יש בציבור הערבי רוב (67%) הסבור כי כדאי לישראל להגמיש

את עמדותיה בנושא הפלסטיני כדי ליצור אפשרות לשיתוף אסטרטגי עם מדינות ערביות נגד איראן. הסתירה לכאורה בין העמדות בשתי השאלות הללו מקורה כמדומה ברצון הציבור הערבי לראות התגמשות ישראלית בנושא הפלסטיני בכל מחיר, ולא משנה מהי המוטיבציה לשינוי בכיוון זה.

ומה על הטורקים? מתברר כי אירועי המשט השאירו עקבות עמוקים ועמידים על יחס הישראלים-יהודים כלפי טורקיה. הנתונים מראים על נכונות זעומה בציבור היהודי לעשות מהלכים שיקלו על התקרבות ואף אולי על פיוס עם טורקיה. רק 20% מוכנים כי ישראל תיענה בחיוב לדרישה הטורקית להתנצל על פעולת צה"ל בעת הניסיון למנוע מן המשט להגיע לעזה, ועוד פחות (16% בלבד) תומכים בכך שישראל תשלם פיצויים למשפחות ההרוגים בהתנגשות עם כוחות צה"ל. התמונה בציבור הערבי הפוכה לחלוטין: כאן 79% סבורים כי על ישראל לקבל את הדרישה הטורקית ולהתנצל על אירועי המשט ו-72% אף תומכים בכך שהיא תשלם פיצויים לבני משפחותיהם של ההרוגים באותו אירוע.

בעבר, היתה שכיחה הטענה כי הציבור היהודי בישראל רואה את העולם הערבי באופן מונוליטי, ואם היתה מתפתחת תפיסה מבחינה יותר – היה נפתח פתח לשיפור היחסים לפחות עם אחדות מהמדינות באזור. נתוני הסקר הנוכחי מלמדים שבציבור הישראלי-יהודי שכיחה כיום תפיסה המבחינה בין מידת עוינותן של מדינות מוסלמיות שונות באזור כלפי ישראל, כאשר חלקן אמנם נתפסות כעוינות או עוינות מאוד (איראן, 92%, לבנון 69.5%, הרשות הפלסטינית 69%, טורקיה 62%), אך אחרות אינן נתפסות כמחזיקות בעמדה שלילית כזו: רק 38% העריכו את סעודיה כעוינת או עוינת מאוד, 26% את מצרים, 24% את ירדן ו-20% את מרוקו. תפיסות הציבור הערבי שונות. למעט איראן הנתפסת כעוינת ביותר – 70%, לגבי כל שאר המדינות הערכת הרוב היא יותר חיובית מזו של הציבור יהודי: לבנון 49% עוינת מאוד או עוינת, הרשות הפלסטינית 44.5%, טורקיה 24%, סעודיה ומרוקו 17%, מצרים 14 וירדן 11%.

מדד המשא ומתן: 52.5 (מדגם כללי); 50.0 (מדגם יהודי)

מדד השלום נערך בחסות [תכנית אוונס לגישור ופתרון סכסוכים – אוניברסיטת תל אביב](#) ושל [המכון הישראלי לדמוקרטיה](#). הסקר בוצע בטלפון בימים ג'ד 15-14 בדצמבר על ידי מכון "דחף". השתתפו בו החודש 610 מרואיינים שהם מדגם מייצג של האוכלוסייה הבוגרת בישראל. טעות המדידה למדגם בגודל זה היא 4.5%. עיבודים סטטיסטיים: גב' יסמין אלקלעי.